

DUHOVNA OBNOVA PO LITURGIJI
Iz bogatstva teološko-liturgijskog razmišljanja
Ivana Merza

Osoba i djelo Ivana Merza krije u sebi veliko bogatstvo duha i uma, koje je mnogima još dobrim dijelom nepoznato. U godini smrti održavanja u Rimu Biskupske sinode o zvanju i poslanju laika u Crkvi. Smatramo da je tim povodom prikladno i korisno prikazati barem djelomično neka važnija teološko-liturgijska razmišljanja našega katoličkog laika Ivana Merza (1896–1928).

Premda on nije sustavno studirao teologiju i filozofiju, ipak je izvanrednom sigurnošću došao do točnih i, možemo reći, proročkih teoloških i liturgijskih gledišta i spoznaja. Naime, većina Merčevih ideja, misli i zaključaka, i to upravo onih bitnih i glavnih, na kojima je on gradio sav svoj apostolat, posve su u skladu s naukom i postavkama II. vatikanskog sabora, pa tako imaju trajnu vrijednost. Treba, međutim, naglasiti da je on to propagirao gotovo 40 godina prije Sabora. Tako nam se Merz pokazuje kao vidovit čovjek, kao nagovjestitelj novih vremena u Crkvi, u liturgiji i u kršćanskom životu, vremena koja nalaze svoju potvrdu i novi poticaj s II. vatikanskim saborom i svoje ostvarenje u naše pokoncilsko vrijeme. Tako je Ivan Merz bogatstvom svoga duha i uma zacrtao neizbrisivi trag u Crkvi među Hrvatima.

1. Merčevo znanstveno i vjersko-liturgijsko dozrijevanje

Ivan Merz je zanimljiva osoba, a njegov životni put je zaista neobičan i jedinstven. Potječe iz obitelji koja se smatrala katoličkom, ali on u njoj nije primio dublji vjerski odgoj. Prekretnicu i posve novo usmjerenje u njegovu životu izazvala je tragična smrt djevojke Grete Teschner, u koju je on bio zaljubljen. Taj događaj ga je preporodio, kako on sam kaže¹, jer otada on počinje mnogo čitati i razmišljati, što mu omogućuje da odbaci površno poimanje života i da počne sve promatrati pod vidom vječnosti. Odlučnu i konačnu ulogu u usmjerenju njegova života odigrao je njegov prof. dr. Ljubomir Maraković, koji ga je svojim poticajima i još više svojim osobnim životom usmjerio i podržavao na putu praktičnog i uvjerenog katolika. Maraković mu je davao da čita dobre katoličke knjige i revije, među njima i bečku katoličku reviju „*Gral*”. To čitanje je veoma pozitivno utjecalo na Merza, tu je on otkrio ideale svoga života: euharistiju, Mariju, Crkvu – Isusa u euharistiji, u Crkvi po Mariji².

Merz je bio izvanredno prodorna uma, misaon i pronicav te veoma načitan i zato se nikada nije zadovoljavao osrednjošću, nego je neumorno tražio istinu. Njegovo vjersko dozrijevanje, započeto u zadnjem razredu gimnazije, napreduje

1. Usp. I. MERZ, Dnevnik (otipkano pisaćim strojem), Zagreb 1972, str. 1.

2. Usp. J. VRBANEK, Vitez Kristov, Dr Ivan Merz, Zagreb 1943, str. 19–21; bilješka 6. 242–243.

vidno i neobično brzo u Vojnoj akademiji, čemu je mnogo pridonijelo čitanje knjige *Die Kunst zu beten* (Vještina moljenja), na što ga je opet potaknuo Maraković. To čitanje još više je osnažilo njegovu vjeru i naučilo ga moliti. Već tada piše da moliti znači vjerovati i da je vjera bez molitve mrtva³. Za vrijeme rata Merz je dugo vremena proveo na talijanskoj fronti. Promatrajući svaki dan ratne grozote i patnje, u molitvi i razmišljanju dolazi do uvjerenja da jedino vjera može dati otkupiteljski smisao svim patnjama i da jedino kršćanski principi imaju apsolutnu vrijednost i jedino oni daju potrebnu snagu da se podnese sva ratna tragedija. To ga potiče na razmišljanje o smislu života, o otkupiteljskoj vrijednosti patnje, o misteriju euharistije, o snazi i značenju molitve⁴.

Nas ipak na poseban način zanima Merčevo liturgijsko usmjerenje. Nameće nam se pitanje: što je na Merza posebno djelovalo, što ga je usmjerilo posve liturgijski? Smatramo da se rješenje toga pitanja nalazi u Merčevoj dubokoj i istinskoj ljubavi prema Crkvi, prema živom Kristu u Crkvi — dakle prema Crkvi Kristovu mističnom tijelu. On je posve uronio u misterij Crkve, bio je, može se reći, opijen idejom Crkve i liturgije. Kao pravi sin Crkve, htio je živjeti istinski i duboko u Crkvi i s Crkvom. Bio je, međutim, svjestan i uvjeren da se život s Crkvom i u Crkvi najbolje i najdublje ostvaruje u liturgiji i da ne možemo biti pravi sinovi i članovi Crkve ako nismo ljudi molitve, ako po liturgiji ne proživljavamo s Crkvom njezina otajstva. On je također znao da nema prave liturgije i molitve ako istinski ne ljubimo Crkvu, ako nismo u dubokom jedinstvu i ljubavi s Crkvom. To je ključ koji nam otkriva tajnu duše Ivana Merza, ključ koji nam pomaže da shvatimo zašto je on onako žarko i sinovski ljubio Crkvu i zašto je upravo po liturgiji na onako dubok način proživjavao otajstva Crkve. Merz je ispravno shvatio da će upravo po liturgiji najbrže i najdublje uroniti u božanski život milosti.

Iz rečenoga nam postaje jasno zašto je Merz za vrijeme svoga ponovnog studija u Beču nakon rata i na poseban način za vrijeme svoga boravka u Parizu nastojao svim snagama svoga duha i uma iskoristiti sve mogućnosti, kako bi što više produbio svoju vjeru i što dublje prodro u bit i shvaćanje liturgije. Upravo radi toga je više puta išao u San Gabriel kod Moedlinga, gdje je bila velika misionarska škola i gdje se on suživljavao s dostojanstvenim i svečanim liturgijskim obredima⁵. Tu je i Merz, iz istoga razloga, u Svetoj sedmici 1920. godine obavio liturgijske duhovne vježbe, koje je studentima držao poznati etnolog p. Wilhelm Schmidt. Religiozno osvjedočenje toga poznatog i učenog čovjeka i njegova ljubav prema liturgiji, — koju je duboko proživjavao u svojoj nutrini, pa je zato i mogao o njoj govoriti s mnogo entuzijazma i ljubavi, — imali su veliki utjecaj na sve koji su obavljali te duhovne vježbe, a posebno na Merza⁶.

3. Usp. I. MERZ, Dnevnik, citira B. NAGY, Borac s bijelih planina Ivan Merz, Zagreb 1971, 58.

4. Usp. I. MERZ, Dnevnik, 340–530.

5. Usp. Isto, 753–756; 762–763.

6. Usp. Isto, 759–760; 765; D. KNIEWALD, Dr Ivan Merz (otipkano pisaćim strojem), Zagreb 1964, 273–274; 538.

Dr. Avelin Čepulić o tome piše: „Po kasniji Merčev duševni život bile su vrlo odlučne tzv. liturgijske duhovne vježbe u Sv. Gabrijelu kod Moedlinga. . . Te su vježbe utisnule u Merčev vjerski život onaj snažni liturgijski pečat . . . Crkva je svojom liturgijom slavila slavlje osobito u jednoj duši: u duši Ivana Merza. On je odsad počeo sve više proučavati i uživati liturgijske ljepote”⁷. Otada Merčev život poprima jaku liturgijsku značajku, i otada liturgija za njega postaje sve više život, i to život s Kristom i Crkvom, liturgija mu zapravo pomaže ostvariti njegovo jedinstvo s Kristom i Crkvom.

Merčeva ljubav prema liturgiji još više se osnažila i produbila za vrijeme njegova studija u Parizu, gdje je iskoristio sve mogućnosti da što dublje zađe u duh i bogatstvo liturgije. Tome je sigurno pridonijelo njegovo svagdašnje sudjelovanje na misi s misalom u ruci, njegova svagdašnja pričest i često pohađanje svećanih liturgijskih obreda u poznatim pariškim liturgijskim centrima. Na misu i na pričest išao je redovito kod benediktinki u Rue Monsieur, ili kod lazarista u Rue Sèvres⁸. Merz nabraja i druga mjesta pobožnosti i liturgije, koja su privlačila Parižane: misionari u Rue de Bac; crkve: Saint-Séverin, Saint-Sulpice, Notre-Dame, u Montmartreu i u Clermonteu. Sigurno su sva ta mjesta odigrala veliku ulogu u Merčevu liturgijskom formiranju.

Posebnu i jedinstvenu ulogu u liturgijskom formiranju mnogih francuskih i drugih intelektualaca odigrala je kapela benediktinki u Rue Monsieur⁹. I Merz je najviše pohađao tu kapelu, jer je u njoj mogao duboko i istinski proživljavati liturgiju i u njoj aktivno sudjelovati¹⁰. Izrada doktorske radnje: „Utjecaj liturgije na francuske pisce od Chateaubrianda do naših dana” (naravno Merčevih) omogućila je Merzu zaista duboko poznavanje liturgije, njezina značenja, njezina duha i nadalje njezine uloge u formiranju pravog vjernika. Smatramo da je to bila zadnja faza Merčeva liturgijskog dozrijevanja i njegova potpuno liturgijskog usmjerenja. To mišljenje potvrđuje i Jure Radić: „Izrada takve liturgijske dizertacije bila je konačna faza u njegovoj liturgijskoj orijentaciji i izobrazbi”¹¹. Isto tvrdi i D. Žanko, koji kaže da se „prema svemu čini, da je Pariz izvršio na njega (Merza)

Ovdje se može napomenuti, da su upravo studentske duhovne vježbe, koje su se održavale u San Gabrielu kod Mödlinga, postavile temelj kasnijega liturgijskog pokreta, koji je u Klosterneuburgu razvio Pius Parsch.

7. A. ČEPULIĆ, Iz đaćkih dana dra Ivana Merza, u Orlovska misao 9 (1927)/28), 133.
8. Usp. D. KNIEWALD, nav. dj., 321.
9. Usp. R. SALOMÉ, La Vocation d'une Chapelle – Ches les Dames Bénédictines de la Rue Monsieur, u Revue des Jeunes 2 (1917) 94–99. I. MERZ, L'influence de la liturgie sur les écrivains français de Chateaubriand à nos jours, Zagreb 1923, 259; 263–267; 366.
U toj kapeli su uživali u liturgijskim obredima: F. Coppée, F. Brunetière, J. K. Huysmans, te Holandanin M. von der Meer de Walcheren; u njoj se pod utjecajem liturgije obratio intelektualci André de Bavier i M. Lucien Puel de Lobel.
10. Usp. I. MERZ, Dnevnik, 792–794; Isti, Obred oblačenja novakinje, u Franjevački vjesnik, 1 (1928), 18–21.
11. J. RADIĆ, Liturgijska obnova u Hrvatskoj, Makarska 1966, 131. bilješka 17.

najdublji utjecaj"¹² i da je Merz „kroz liturgijsko-poetsku Francusku izradio svoju svetačko-liturgijsku fizionomiju do savršenstva"¹³.

Taj okvir izvanrednog puta Merčeva vjersko-liturgijskog dozrijevanja, ujedno je temelj i izvor svega njegova apostolskoga i obnoviteljskog rada i njegova liturgijskog života.

2. Ivan Merz u životu i djelovanju

Kada se Merz najesen 1922. godine vratio iz Pariza u Zagreb, bio je duboko liturgijski i crkveno formiran, te je posve spontano mislio, osjećao, govorio i živio u pravom crkvenom i liturgijskom duhu. Svojim životom je pokazao da je ispravno shvatio bit i pravo značenje liturgije, i to na taj način što je liturgiju pretočio u svoj svagdanji život, to jest živio je svagdano s Crkvom kroz liturgiju. Svakog dana obavljao je slijedeće pobožnosti: razmatrao je 45 minuta prema tekstovima dnevne mise, a zatim je sudjelovao na misi s misalom u ruci i pričesćivao se; molio je kronicu, a zadnjih godina i časoslov; posjećivao je Svetotajstvo, čitao duhovno štivo, a navečer potanko ispitivao savjest i pripremao razmatranje za slijedeće jutro; naizmjenično je obavljao sat klanjanja pred Svetohraništem ili križni put, a često i jedno i drugo. Tako je on zaista duboko proživljavao misterije Crkve tijekom crkvene godine i na taj način obogaćivao sebe životom Božje milosti.

Eto tako je Merz „postao velikan duha, ali na koljenima, gdje je čovjek najbliže Bogu, a potom i najveći i najjači. . . Na koljenima počiva i raste sva veličina dra Merza. . . Merz na koljenima u svojoj sobi, i u crkvi zadubljen u molitvu razgovara sa svojim Bogom, i tu se rađaju velike odluke, što potresaju čitavim bićem, programi i smjernice, koje će snažnim zahvatom svoje volje i obilnom pomoću izmoljenom s neba ostvariti. Na koljenima Merz crpi nebesku snagu iz nepresušnog vrela života – euharistije. . .”¹⁴.

Poslije svega iznesenog, postaje nam razumljivo i jasno kako je Merz došao do uvjerenja da je liturgija najsigurnije i najbolje sredstvo za istinski duhovni preporod i život u Bogu. Smatrao je, naime, da će se obnova vjere najbolje i najefikasnije ostvariti upravo preko liturgije, jer mi pomoću liturgije najlakše i najdublje uranjamo u misterij božanskog života. Stoga je on s punim pravom postavio liturgiju i život s Crkvom kao temelj svega svoga duhovno-obnoviteljskog apostolata među hrvatskom katoličkom omladinom. Zato je i održao na skupu u Požegi svoje programatsko predavanje: *Duhovna obnova po liturgiji*¹⁵.

Merz je uvijek nastojao biti vjeran sin Crkve. Zato se sva njegova aktivnost uvijek temeljila na službenim principima i uputama Crkve, to jest papá. Posvetio je čitav svoj kratki život i sve svoje natprosječne sposobnosti odgoju hrvatske katoličke omladine u crkvenom i liturgijskom duhu. Pokušavao je svojim mnogo-

12. D. ŽAKO, Duša dra Ivana Merza, u *Život* 5 (1938), 251.

13. Isti, Misa u najnovijoj francuskoj literaturi, u *Život* 9–10 (1938), 520.

14. S. BIRAC, Na koljenima, u *Nedjelja* 22 (1944), 3.

15. I. MERZ, Duhovna obnova po liturgiji, u *Luč* 1 (1924), 11–17.

brojnim člancima i brošurama¹⁶, predavanjima i govorima te mnogobrojnim sastancima i svim drugim mogućim sredstvima, s mnogo entuzijazma i ljubavi, a na-dasve svojim primjerom, razbuditi sve i potaknuti na autentičan liturgijski i crkveni život. Uspjesi njegova rada i apostolata bili su zaista veliki, ali ga je prerana smrt spriječila da učini još mnogo više.

3. Duhovna obnova po liturgiji

Merz je pisao o mnogim liturgijskim pitanjima. Ovdje želimo iznijeti njegovo teološko-liturgijsko razmišljanje kako i na koji način je moguće ostvariti duhovnu obnovu u Crkvi upravo pomoću liturgije. To njegovo razmišljanje usporedit ćemo s naukom II. vatikanskog sabora, da bismo vidjeli da li i koliko Merčeve ideje imaju vrijednost i danas u pokoncilskim vremenima.

Merz je, tražeći najbolji i najuspješniji način za duhovnu obnovu hrvatske katoličke mladeži, bio nadahnut i vođen obnoviteljskim idejama pape Pija X. I u Zagrebu je, prema željama Pija X., bilo održano nekoliko liturgijskih predavanja s nakanom da pobude zanimanje katoličkih krugova za ljepotu i značenje liturgijskih obreda i gregorijanskog pjevanja. Merz je održao predavanje: „O umjetničkoj vrijednosti rimokatoličkih obreda prema svjedočanstvima savremenih francuskih književnika”. Merz je pišući o tim predavanjima, među ostalim, rekao: „Pio X. stavio je za temelj 'sve obnove u Kristu' svoj euharistijski i liturgijski program. Euharistijski je pokret već počeo da se širi u našim krajevima: s ovim sada mora ići usporedo i liturgijski pokret. Narod mora polako učiti, kako se prati sv. misa, mora polako zamijeniti svoje često vrlo neugodne molitve malim misalicima kao što je to u drugim zemljama”¹⁷.

Merz je bio oduševljen obnoviteljskim programom Pija X. To vidimo i iz slijedećih Merčevih opažanja: On naglašava da se ne treba čuditi što je upravo Pio X., koji je kao motto svoga pastoralnog djelovanja uzeo riječi sv. Pavla „*Sve obnoviti u Kristu* (Ef 1,10), izdao instrukciju o značenju crkvene glazbe za kršćanski život. Merz dalje kaže, kako je Pio X., da bi što uspješnije mogao ostvariti svoj program obnove, pokrenuo dva velika pokreta: euharistijski pokret i Katoličku akciju. Stoga u Dekretu *Sacra Trid. Synodus* Pio X. postavlja svagdanju pričest kao temelj i izvor obnove svega u Kristu, a u enciklici *Il fermo proposito* daje glavna pravila Katoličke akcije. Ta dva dokumenta Pija X., kako nam to kaže Merz, povezuju kao dva granitna stupa *Motu proprio* o svetoj glazbi *Tra le*

16. I. Merz je uz već spomenute Doktorsku tezu i Dnevnik napisao i slijedeće brošure: Zlatna knjiga hrvatske Orlovske omladine, Zagreb 1924; Najnovija čudesa u Lurdu, Zagreb 1924; Junački život sv. Ivane od Arka, Zagreb 1926; Katolici i novi plesovi, Sarajevo 1926; Ti i Ona, namijenjeno zrelijoj muškoj omladini, Zagreb 1926; Katolička Akcija, narav i definicija, cilj sredstva, Šibenik 1927; Zolin Lurd, Zagreb 1923. Napisao je i oko 90 raznih članaka o liturgijskim problemima, književnoj kritici, o Lurdu, katoličkim organizacijama, Katoličkoj akciji, o Rimu i papinstvu i raznim drugim problemima.

17. I. MERZ, Liturgijska predavanja u Zagrebu, u Nedjelja 18 (1924), 2-3.

sollecitudini, te se jedino kroz taj tročlani portal može ući u katedralu ljudskoga duha u Kristu obnovljena.¹⁸

Smatramo da se u tome nalazi i temelj i polazište obnoviteljskog apostolata Ivana Merza. Osim naučavanja Pija X., na Merčev obnoviteljski duh utjecala je također enciklika Pija XI., *Ubi arcano Dei* od 23. prosinca 1922.

Već smo spomenuli njegovo predavanje: *Duhovna obnova po liturgiji*, koje je on održao na studentskom susretu u Požegi. U tom predavanju htio je pokazati kako on zamišlja duhovno-vjersku obnovu po liturgiji. To predavanje možemo smatrati kao program njegova djelovanja.

Merz u tom predavanju polazi od tvrdnje da je duhovni, milosni život pojedinaca (koji je plod djelovanja milosti Božje u ljudskim dušama) bitna, supstancijalna veza koja povezuje katolike vjernike svih naroda međusobno i s katoličkim generacijama prošlih stoljeća. Taj milosni život, koji je princip jedinstva i zajedništva svih vjernika, jednak je u svim stoljećima, a očitovanje toga vjerskog života i metode aktivnosti (kao nešto nebitno, akcidentalno) raznovrsne su, mijenjaju se kroz stoljeća i prema potrebama raznih naroda. Kroz ta raznolika očitovanja vjerskog života i raznovrsne metode aktivnosti djeluje Duh Sveti u ljudskoj povijesti. Danas Duh Sveti djeluje u Crkvi na način koji odgovara potrebama današnjeg raskršćenjenog društva – preko katoličkih laičkih organizacija. Uloga je tih organizacija da primjenjuju, učvršćuju, štite i brane katolička načela u životu pojedinaca, obitelji i ljudskog društva. Merz kaže da je nužno da članovi tih organizacija i svi mi, ako želimo ispuniti svoju ulogu i duhovno obnoviti sebe i druge, da prihvatimo taj univerzalni vjerski i milosni život, koji je zajednički svim katolicima svih stoljeća. Koliko taj vjerski život bude u nama dublji i savršeniji, toliko će više biti plodonosan rad svakoga pojedinoga od nas na obnovi svega u Kristu. Čovjek je društveno biće, živi u zajedništvu s drugim ljudima, ovisan je o drugima. Ako želi napredovati i razvijati se u bilo kojem pogledu, pa tako i u vjerskom, ovisan je o drugima, treba računati s drugima i okoristiti se onim što su drugi već prije postigli. Tako se i u vjerskom pogledu trebamo naučiti duhovno živjeti od onih koji su to ostvarili prije nas. U svakom slučaju Crkva je najbolja učiteljica istinskoga duhovnog života i obnove toga života, jer uz dvijetisućgodišnje iskustvo u njoj je na djelu i Duh Sveti. Ona zato treba biti voditeljica u našem duhovnom životu. Ona to čini po liturgiji pod vodstvom Duha Svetoga. Liturgija je službena molitva Crkve, ona je razgovor Zaručnice sa svojim božanskim Zaručnikom¹⁹.

Merz posve ispravno shvaća ulogu i bit liturgije: neprestano davanje časti, hvale i slave Presvetom Trojstvu i posvećivanje naših duša slušajući utjelovljenu Božju Riječ, jer je Krist, kao Glava Mističnog tijela, uvijek prisutan u Crkvi i na poseban način u liturgiji u kojoj govori ljudskim dušama na osobito mio, sladak i privlačan način²⁰. Da bismo zaista mogli pomoću liturgije ostvariti vjersku i

18. Usp. Isti, Liturgijski kutić, u *Posestrimstvo* 3 (1924), 35–36.

19. Usp. Isti, *Duhovna obnova po liturgiji*, u *Luč* 1 (1924), 11–12.

20. Usp. Isti, *Liturgija i umjetnost*, u *Život* 6 (1924), 337; Isti, *U krilu svete liturgije*, u *Hrvatska Prosvjeta* 12 (1924), 510–511.

duhovnu obnovu pojedinaca i zajednice, nužno je da se klanjamo Ocu u Duhu i Istini, da sudjelujemo u liturgiji svjesno i radosno, da to za nas ne bude neki teret ili samo mehaničko ponavljanje riječi i pokreta. Merz je u to bio duboko uvjeren, stoga je to i ostvarivao u svome životu i na to poticao druge riječima i primjerom života. Govorio je da bi ljudi, kao razumna stvorenja, trebali kliknati od radosti i biti ponosni što mogu pjevati Bogu i davati mu slavu i čast u ime svega stvorenoga. Duh Sveti, poput sunca, užije naše duše „da uzmognemo ustima, jezikom, duhom, sjetilima i svim silama ispovijedati slavu Božju i uz to ljubiti našega bližnjega”²¹.

Očito je da su sve te Merčeve ideje također i danas valjane i važne, jer se gotovo sve nalaze u saborskim dokumentima, posebno u konstituciji *Sacrosanctum Concilium*. Spomenut ćemo samo neka mjesta iz te Konstitucije, koja potvrđuju valjanost Merčevih ideja. Konstitucija *Sacrosanctum Concilium* kaže da se djelo spasenja, koje se nastavlja u Crkvi, ostvaruje u liturgiji po Kristu Isusu snagom Duha Svetoga (SC 6). Konstitucija nastavljajući kaže da je „Krist u svojoj Crkvi uvijek prisutan, a osobito u liturgijskim činima”, kojima „se savršeno Bog proslavljuje i ljudi posvećuju, Krist sebi pridružuje Crkvu, predragu svoju Zaručnicu, koja ga zaziva kao svoga Gospodina i po njemu iskazuje štovanje vječnom Ocu” (SC 7).

Merz naglašava da je liturgija put prema duhovnoj i nadnaravnoj radosti i sreći. Kad se potpuno uživimo u liturgiju, kada živimo liturgijskim životom, osjećamo u duši mir i zadovoljstvo, jer smo već na ovome svijetu počeli pjevati slavu Stvoritelju. Time liturgija ostvaruje u nama svoju bitnu ulogu, to jest posvećenje naših duša, našu duhovnu obnovu. Tako postaje istinito Merčevo zapažanje da je liturgija vratašca kroz koja možemo zaviriti u svetiše ljudske duše²². To znači: ako sudjelujemo u liturgiji radosno i mirno, u našim dušama će vladati mir i sreća.

Merz na drugome mjestu kaže da mi na ljudski način zamišljamo nebo kao neprestano pjevanje anđela. Crkva je malo nebo na zemlji, početak ili slika kraljevstva Božjega, i zato ne može postojati bez glazbe i bez pjevanja. Stoga već u zemaljskoj Crkvi moraju početi pjesme radosti, koje će se nastaviti kroz vječnost²³. Prema Merzu, sveta glazba je nastala pod utjecajem Duha Svetoga po uzoru na nebeske melodije, a gregorijansko pjevanje je u nekom smislu odjek nebeskih melodija²⁴.

---

21. Usp. Isti, U krilu . . . 511–512.

22. Usp. Isto, 517.

23. Usp. Isti, Crkveno pjevanje, u *Katolički Tjednik* 23 (1927) 3; Isti, U krilu svete liturgije, u *Hrvatska Prosvjeta* 12 (1924), 512.

24. Usp. Isti, *Art pour Dieu*, u *Hrvatska Prosvjeta* 3 (1925), 74–75; Isti, *Liturgijski kutić*, u *Posestrimstvo* 7 (1925), 102–103; Isti, *Gregorijanska glazba*, u *Život* 1 (1928), 34–35.

Iz toga se može vidjeti da Merz želi reći da mi slaveći zemaljsku liturgiju već na neki način sudjelujemo predokusom u onoj nebeskoj, i da smo već ovdje počeli s nebeskim četama pjevati Gospodinu pjesan slave, koju ćemo nastaviti u nebu. I ta Merčeva misao je potpuno ispravna, jer se posve slične ideje nalaze u saborskoj konstituciji *Sacrosanctum Concilium* koja govori o zemaljskoj i nebeskoj liturgiji. „Zemaljskom liturgijom sudjelujemo predokusom u onoj nebeskoj liturgiji, . . . kamo kao putnici težimo; . . . sa svim četama nebeske vojske pjevamo Gospodinu pjesan slave” (SC 8).

Merz je bio posve uvjeren da se ne može ostvariti duhovno-vjerska obnova, to jest da ne može postojati duboki duhovni život, bez života s Crkvom u liturgiji. Za njega je liturgija uvijek samo život, vlastiti život Crkve, život koji je jedini objektivna, privlačna, veličanstvena, univerzalna. Ona je izraz duše Crkve. Dakle, i za Merza „liturgija je vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga” (SC 10). Prema Merzu, misa i pričest su centar i vrhunac našega života i same liturgije. Kao što se ne može ostvariti duhovna obnova bez dubljeg vjerskog života, tako ne može postojati vjerski život bez euharistije, jer je euharistija centar liturgije i temelj obnove svakog pojedinca, ona je izvor života. Svaki odgoj bez euharistije nepotpun je, jer se bez euharistije ne može obnoviti čisti naraštaj. Liturgija i na poseban način euharistija su izvori milosti i pomoću njih ostvaruje se u nama naše posvećenje i proslava Boga²⁵.

Skoro isto kaže konstitucija *Sacrosanctum Concilium*, u kojoj se među ostalim kaže: „Zauzvrat ista liturgija potiče vjernike da nasićeni vazmenim otajstvima budu složni u bogoljubnosti, ona moli da životom vrše ono što su vjerom prihvatili. . . Iz liturgije dakle, osobito iz euharistije, kao s izvora, izlivena se na nas milost da se s najvećim uspjehom postizava ono posvećenje ljudi i proslava Boga u Kristu, prema čemu se, kao prema svojoj svrsi, stječu sva druga djela Crkve” (SC 10).

Merz neprestano naglašava da bi molitva, to jest liturgija kao susret s Bogom, morala biti zaista promišljena, dostojanstvena, svjesna, s ispravnom nakanom, to jest da bi naša duša, naša pamet i naši osjećaji trebali biti u skladu s molitvama koje izgovaramo. Mi dakle u liturgiji trebamo sudjelovati svjesno i radosno, te molitva, liturgija ne bi trebala za nas biti teret niti puko mehaničko ponavljanje riječi i pokreta.

Trajna vrijednost tih Merčevih misli posve je očita. Konstitucija kaže: „Da se postigne takav potpuni uspjeh, potrebno je da vjernici pristupaju k svetoj liturgiji s pravim raspoloženjem duše, a svoju pamet usklade s glasom i da sudjeluju s nebeskom milosti kako je ne bi uzalud primili. . . i da (u liturgiji) vjernici sudjeluju s poznavanjem, djelatno i plodno” (SC 11).

25. Usp. Isti, Dnevnik, 16; 121; 201–202; 237; 242; 260; 319–320; 326–327; 346; 394; 474; 481–482; Isti, Katolički tjelesni uzgoj, u Katolički Tjednik 32 (1926), 2; Isti, Liturgija i sveti Franjo Saleški, u Franjevački vjesnik 4 (1928), 100; Isti, Stjecanje podmladka, u Luč 1–2 (1923), 14–16; Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 12–13; 17.

Merz smatra da nam je potrebno imati što temeljitije poznavanje vjere i liturgije, da bi naša duhovna obnova po liturgiji mogla zaista biti duboka i plodonosna. Potrebno je zato proučavati vjerske i liturgijske knjige. Ako budemo dobro poznavali liturgiju, moći ćemo na najbolji način razmišljati i zaroniti u misterij Krista i Crkve, jer upravo po liturgiji upoznajemo unutarnji Božji život, te tako dobivamo snagu za naš rad i aktivnost. Druga stvar koju Merz preporučuje, da bi duhovna obnova po liturgiji bila zaista plodonosna, jest dnevno čitanje duhovnoga žitva. Potrebno nam je, naime, svakoga dana obogaćivati naše vjersko znanje da bi ono postalo temeljito i solidno, jer jedino tako ćemo moći „pravo i duboko shvatiti značenje misala, njegovih molitava, sekvenca, psalama, čitanja”²⁶. Zatim Merz preporučuje svagdanje razmatranje prema tekstovima dnevne mise. Za vrijeme toga razmatranja potrebno je stvarati konkretne odluke za dan i život, a ne fantazirati i stvarati neke općenite odluke²⁷. Kao daljnji bitni uvjet uspješne duhovne obnove po liturgiji Merz traži svagdanje sudjelovanje na misi i svagdanju pričest, „jer je sveta misa bez svete pričesti donekle fragmentarna”²⁸.

Jasno je da i te Merčeve misli imaju trajnu vrijednost pa se kao takve i nalaze u koncilskim dokumentima.

Merz daje prednost liturgijskoj molitvi pred onom osobnom, jer do autentične pobožnosti dolazimo preko liturgijske molitve. Ipak on ne isključuje privatnu, osobnu molitvu, nego dapače potiče i preporučuje svagdanje razmatranje, kronicu, ispit savjesti, pohod Svetotajstvu, čitanje duhovnih knjiga i razne druge pobožnosti. Ali on odmah naglašava da će naša osobna pobožnost biti valjana i plodonosna samo ako bude u skladu s liturgijom i ispravna, ako bude odgovarala liturgijskoj godini. Merz zato preporučuje da se izbjegava „neodređeno čuvstvovanje, koje često vodi naročito mlade djevojke kod molitve, (i) donosi sobom mnogo puta različite zablude praznovjerja i krivih vjerskih nazora. Naša pobožnost treba da živi s Crkvom; ona će biti najčišća i najljepša, ako se drži onih oblika, koje je Crkva odredila i posvetila kao oblike molitve i duhovnog života. Zajednica s tolikim drugima katolicima, koji na isti način i u isto vrijeme odaju Bogu čast ili mole od njega milosti, daje takvoj pobožnosti naročitu snagu i osjećaj velike kršćanske zajednice”²⁹. On, dapače, traži da se osobne molitve, koje često nisu ispravne ni zgodne, zamijene liturgijskim molitvama³⁰.

Slijedimo dalje Merčeve misli o osobnoj molitvi. Naša molitva, kaže on, da bi postala sveopća i društvena, ne treba zbog toga prestati biti osobna. Naime, ako je osobna molitva liturgijska, ona je u isto vrijeme i univerzalna i socijalna, jer svaka molitva koja je zaista liturgijska, ona je i univerzalna i socijalna, pa i onda kada je moli pojedinac, Tko, na primjer, razmatra po tekstovima dnevne mise,

26. Usp. Isti, Liturgija i sveti Franjo Saleški, u Franjevački vjesnik 4 (1928), 100; Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 13–15.

27. Usp. Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 15–16.

28. Isto, 17.

29. Isti, Liturgijski kutić, u Posestrimstvo 1 (1922), 12.

30. Usp. Isti, Liturgijska predavanja u Zagrebu, u Nedjelja 18 (1924), 3.

ujedinjuje se u molitvi s tisućama vjernika koji čine isto, to jest on moli s Crkvom, njegovo razmatranje je u skladu s liturgijom, ono je liturgijsko³¹.

Nadalje on više puta sve vjernike i na poseban način katoličku mladež potiče na aktivno sudjelovanje u liturgijskim obredima, jer zajednička liturgijska molitva ima posebnu vrijednost u stvaranju svijesti da smo svi članovi jednog tijela Kristova, da imamo zajedničkog Oca na nebu, da se hranimo istim božanskim jelom. Zajedništvo, ljubav, sloga i međusobno shvaćanje također su plodovi takve molitve, koja time poprima socijalnu dimenziju u izgradnji Kristova Kraljevstva na zemlji³².

Za Merza „moliti znači vjerovati. . . U molitvi (čovjek) s Njim (Bogom) razgovara i On mu tako čudnovato fino odgovara, da čovjek misli da diše zrak visina. Taj razgovor sa Svevišnjim, ta veza, priznavanje Svevišnjega, to je religija. Religija je bez molitve mrtva. No, molitva se ne mjeri na duljinu i ona ne mora da se čita iz knjiga. Razgovor iz vlastitog čuvstva, razmišljanje o Pismu i namjerama Svevišnjega, to je molitva”³³.

Konstitucija *Sacrosanctum Concilium* potvrđuje trajnu vrijednost tih Merzovih ideja. „Duhovni se život ipak ne sastoji samo od sudjelovanja u svetoj liturgiji. Doista kršćanin, pozvan da moli u zajednici, mora uz to ući i u svoju sobu i moliti Oca u tajnosti, dapače. . . mora moliti bez prestanka. . .” (SC 12). „Veoma se preporučuju pobožne vježbe kršćanskog naroda, ako su usklađene s crkvenim zakonima i propisima, osobito kad se vrše po nalogu Apostolske Stolice. . . Te vježbe treba urediti prema pojedinim liturgijskim vremenima da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze te narod k njoj vode, jer ih ona po svojoj naravi daleko nadvisuje” (SC 13).

Merz je bio duboko uvjeren u ispravnost svojih razmišljanja, da se duhovni preporod vjernika najuspješnije može ostvariti po istinskom liturgijskom životu. Zato je poticao sve svoje čitatelje i slušatelje, da proučavaju liturgijske obrede, da žive s liturgijskom godinom, da što bolje upoznaju smisao molitava i njihovo teološko bogatstvo. Tako će moći izabrati upravo one molitve koje su najljepše i po svome sadržaju najbogatije. Živeći u liturgiji Kristov život i razmišljajući o životu svetih, uspjeh ćemo svi da i naš duhovni život postaje sve dublji i shvatit ćemo da je Duh Sveti prisutan u liturgiji i da su je vjekovi posvetili, pa je zbog toga puna privlačnosti³⁴.

---

31. Usp. Isti, Liturgijski kutić, u Posestrimstvo 1 (1922), 12–13; Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 17.

32. Usp. Isti, Liturgijska predavanja u Zagrebu, u Nedjelja 18 (1924), 2–3; Isti, Liturgijski kutić, u Posestrimstvo 1 (1922), 12–13; Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 17.

33. Isti, Dnevnik, citira B. NAGY, Borac s bijelih planina Ivan Merz, Zagreb 1971, 58.

34. Usp. Isti, Liturgijski kutić, u Posestrimstvo 10 (1923), 185–186; Isti, Liturgija i svetli Franjo Saleški, u Franjevački vjesnik 4 (1928), 100;

Merz je posebno naglašavao da liturgiju moraju dobro poznavati svećenici, članovi Katoličke akcije i drugih katoličkih organizacija. Bio je, naime, svjestan, da samo onda ako oni budu liturgijski odgojeni, ako budu znali liturgijski moliti i živjeti s liturgijom, da će jedino tada liturgija moći zahvatiti i ostale vjernike. Zato je on i pokušavao svim snagama, u privatnim razgovorima, u predavanjima, u člancima i na mnogo drugih načina, da otkrije njima i svima ljepotu liturgije i da ih dovede do boljeg i dubljeg poznavanja liturgije, da je zavole i da žive s Crkvom po liturgiji. Koliko više u tom uspiju, naglašavao je on neumorno, toliko će biti uspješniji njihov apostolat obnove svega u Kristu³⁵.

Posve slične upute o liturgijskom odgoju i oblikovanju nalaze se u konstituciji *Sacrosanctum Concilium* (SC 14–19).

Uspjeh Merčeva djelovanja jasno nam dokazuje, da je on s punim pravom postavio liturgiju i život s Crkvom kao temelj svoga duhovno-obnoviteljskog apostolata među hrvatskom katoličkom omladinom. Mnogima je postao i bio učitelj i vođa na putu vjerske i duhovne obnove. Kao magnet je privlačio i okupljao oko sebe mladež željnu svjetlosti, vedrine i kršćanskih vidika. Imao je snage da pokaže riječima, i još više svojim životom, kakav mora biti onaj tko želi raditi na obnovi svijeta. Svu tu svoju snagu crpao je upravo u životu s Crkvom po liturgiji. U tome stoji veličina, novost i snaga Merza koji osvaja i privlači. Time je on dao neprocjenjivi doprinos vjerskoj obnovi hrvatske mladeži. Tako o 13. godišnjici njegove smrti piše jedan od njegovih sljedbenika³⁶.

Umjesto zaključka

Prof. dr. Tommaso Federici, laik, Talijan, upoznavši osobu i djelo Ivana Merza, ostao je zadivljen i oduševljen te je, među ostalim, napisao i ovo: „*Osoba i djelo Ivana Merza izazivaju neizrecivo iznenađenje čim im se čovjek približi. 'Velika' evropska kultura, bitno utemeljena na osi Pariz-Berlin, s nekim bočnim izdancima, uopće nema pojma ni o Ivanu Merzu ni o onome što je on značio za svoju hrvatsku domovinu na religioznom, duhovnom i liturgijskom području. . . Taj laik, mlad, bez puno pomoći sa strane, ujedinjuje izvanredno prodoran genij s ne malim znanjem. . . Njegova nadarenost jest intuicija, koja mu omogućava da odmah pronikne u prave probleme duha, društva i budućnosti: zato je anticipirao gotovo 40 godina prije, naravno, ne u potpunosti, što je II. vatikanski sabor djelomično sankcionirao, djelomično ohrabrio na području potpune obnove kršćan-*

35. Usp. Isti, Liturgija i sveti Franjo Saleški, u Franjevački vjesnik 4 (1928) 100; Isti, Stjecanje podmladka, u Luč 1–2 (1923), 14–16; Isti, Duhovna obnova po liturgiji, u Luč 1 (1924), 12–13; Isti, Liturgijski kutić, u Posestrimstvo u više brojeva od 1922–1925; Isti, Dnevnik, na puno mjesta; Isti, Gregorijanska glazba, u Život 1 (1928), 36–38; D. PUŠIĆ, S našim Merzom od Zagreba do Rima, u Orlovska Misao 8 (1928/29), 104–105; J. RADIĆ, Liturgijska obnova u Hrvatskoj, Makarska 1966, 136.

36. Usp. J. DULČIĆ, Prigodom Merčeva dana, u Nedjelja 18 (1941), 3.

skog života. – Kao laik i kršćanin, začetnik obnove, zaslužuje divljenje i naklonost. . . Njegova nauka, nadahnuta „Katoličkom akcijom”, neovisnom od politike, kao pravim načinom prisutnosti „Crkve u svijetu” jest model istine, stvarnosti, lucidnosti, aktualnosti, od kojega je pisac ovih redaka naučio mnoge značajne činjenice. . . Mi profesori Papinskog liturgijskog instituta puni smo divljenja nad liturgijskom naukom Ivana Merza. . .”³⁷.

Vidimo da se osoba i djelo Ivana Merza polako upoznaju i izvan naše domovine, i to u pravom svjetlu. Tako istinsko i duboko poznavanje djelovanja i teološko-liturgijskog razmišljanja Ivana Merza, nažalost, sve do danas nije ni kod nas ostvareno. U godini održavanja Biskupske sinode o zvanju i poslanju laika u Crkvi, ovaj članak želi iznijeti pred širu našu vjerničku javnost samo jedan mali dio teološko-liturgijskog razmišljanja jednoga našeg zauzetog katoličkog laika.

---

37. T. FEDERICI, Otkriće Ivana Merza, u Ivan Merz – glasilo Postulature 1–2 (1975), 30–31.